

Berač.

Povest.

Iz nemškega poslovenil I. P.

Elizabeta, angleška kraljica.

Zgodovinska črtica.

Iz nemškega poslovenil I. P.

Drugi nespremenjeni natis.

Novo mesto 1908.

Tisk in založba J. Krajec nasl.

48898

B e r a č.

Povest.

Iz nemškega poslovenil I. P.

Pred vrati samostana sv. Magdalene v C. v južnej Franciji je ležal ob poldnevnem času berač in čital neko vže odrgneno knjigo. Poleg njega je stala skledica juhe, katero so mu podelile milosrčne nune. Ne da bi obrnil oči od čitanja, nosil je hitro žlico k ustom, dokler ga ni rožljanje na dnú sklede prepričalo, da se njegovo kosilo bliža koncu. On se ni dal motiti, temveč prijel je košček kruha, ki so mu ga podarili z juho, in povžil ga ravno tako brezskrbno, še vedno zamišljen v svoje berilo.

Vratarica, katere dolžnost je bila, nekatere dni revežem deliti jedila, gledala ga je nekaj časa čudé se, ne da bi ga kaj motila; nazadnje pa, ko so vže vsi drugi reveži odšli, stopila je k njemu, poprosila ga za leseno žlico, s katero se je mehanično igral, ter bila naposled prisiljena lahko potrkati ga na rame, da ga opomni.

Osupnen pogledal jo je tujec, kakor da je nekaj premišljeval. Potem je ustal, dal jej, kar je zahtevala, pri čemer je uljudno prijel njeno roko in pritisnil jo na svoja ustna. Njegova vnanjost ni napravila neprijetnega utisa na pobožno nevesto Kristusovo. Moralo mu je biti kakih petdeset let, bil je vitke postave, katero sta pavže, kakor se je videlo, upognila čas in trpljenje. Njegovo lepo obokano visoko čelo omejevali so kakor sneg beli, skrbno počesani lasje, s katerimi so žive, svetlorujave, vendar nekako nemirne oči bile v ravno takem nasprotju, kakor zima in poletje. Poteze njegovega obraza imele so nekaj prijetnega, njegova sicer lepa usta pačili so pogosti krči, ki se javljajo pri ljudeh, ki trpé na živcih. Glas njegov se je tresel, kar mu pa vendar ni jemalo prirojenega blagozvočja, z jedno besedo, vse njegovo bitje imelo je nekaj prikupljivega, in brez bistrumnosti je vsak lahko vzpoznal, da ni bil rojen v tako nizkih razmerah, v kakoršnih je bil zdaj.

Na ponovljeni poziv vratarice se je še jeden pot opravičil in opomenol, da ga je zanimivo berilo, s katerim se bavi, tako prevzelo, da skoraj ne vé, kde je. Ob jednom se je zahvalil za ko-

silo, in poprosil jo, da naj se ga vzpominja pri molitvi. Skrbno izbrane besede, katerih se je posluževal, in način, kako jih je izgovarjal, vzbudile so radovednost pobožne sestre; obljubila mu je, vzpominjati se ga pri molitvi ter pristavila, da bi iz ženske radovednosti rada vedela, kaj da čita. „Pokorjenja, častita sestra,“ odgovoril je on, „samo da stojé v knjigi, v kakoršnej vi ne mislite, in katera je najposvetnejša izmed vseh, ki so vam kedaj prišle v roke. Poglejte!“

Podal jej je knjigo: bila so takrat jako razširjena „Pravila in premišljevanja vojvode de la Rochefaucauld-a.“ Nuna ni vedela, kaj bi rekla in podala mu je knjigo nazaj zmajujoč z glavo; kajti berača, ki bi se baval s takim berilom, še ni videla v samostanskej samoti. „Vi se čudite, pobožna gospa,“ rekel je on, ko je nekaj časa zastonj pričakoval kakega odgovora, „da vidite v beraških rokah knjigo, katero je pisal imenitnik za imenitnike; ker pa v življenji ni nikdar prepozno nadomestiti zamujeno, in je prav za prav dolžnost vsakega kristijana to storiti, kedar in kder more, zato sem zdaj to storiti sklenol, in to me ne grize. Kder koli odprem knjigo, povsodi se mi usiljuje opominovanje, zakaj se

nisem preje zmenil za izkušnje svetá. Bolje bi bil storil, ako bi bil narobe ravnal, ter se v mojej mladosti bolj menil za svet, v starosti pa za ljubega Boga; tako sem pa z Bogom vže davno pri kraji, pogrešam pa prijaznost svetá in njegove hišnje Fortune; lahko vidite, da mi je težko, z drugimi berači juhe prositi, če tudi je to prav za prav najbolje. Kako resnično pravi moj oznanjevalec pokore: *La jeunesse est la fièvre de la raison.* „Mladost je norost.“

Vratarica poslušala ga je, zmajujoč z glavo, potem je pa odšla, ne da bi izpregovorila kako besedo. Ptujec je zopet legel, obrnol svoj hrbet proti solncu in začel z nova čitati. Črez nekaj časa vrnila se je zopet vratarica, in rekla mu, da naj gre z njo, kajti opatica hoče govoriti ž njim. Ubogal jo je, in šel je za njo v govorilnico, kder mu je ona velela sesti in čakati velečastite predstojnice.

Ta je kmalu prišla; bila je visoka resna žena, ki je nekdam morala biti jako lepa; ali poleg prirojenih strogih potez kazile so njen obraz tudi koze, ter je bil strašno grd. Pozdravila ga je s ponosnim pogledom, ostrmela je, ko ga je natančneje pogledala, in vprašala ga je:

„Kako je vam imé?“

„Evgen,“ je odgovoril berač.

„Vaše rodovinsko imé?“

„Rodovinskega imena nimam; kajti jaz nimam rodovine.“

„Koliko let vam je?“

„Rojen sem 1730. leta, zdaj je pa 1781., če se ne motim.“

„Zakaj beračite?“

„Ker delati ne morem.“

„Prosim vas, da se točneje izrazite.“

Kakor je tudi lakonično odgovarjal, izražal je ipak njegov glas spoštovanje, katero je bil opatici dolžan; a videlo se je, da je on ta vprašanja vže večkrat čul, in se navadil na nje mehanično in kratko odgovarjati. Na izrečno povelje opatice začel je obširneje živejše pripovedovati: „Jaz ne morem delati, kajti mene muči najstrašnejša bolezen, božjast, ki mnogokrat napade, kakor krvoločni tiger iz zakotja svoj brezskrbni in mirno pasočí se plen. Bog vas čuvaj, da bi videli kedaj zemeljskega sina, ko ga lomi in mu ruši čuvstva in duh; iztrga mu kupico od ust, ko hoče piti; omrtvi mu ude, ko jih hoče rabiti, ter oropa ga vsake mirne mi-

nute, ker ni nikdar varen pred njo. Pa odpustite mi, velečastita gospa, jaz vem, da je predrzno predstavljati vam njeno strahoto. Zdaj me pač ne bodete vprašali, zakaj ne delam?“

„Ubogi mož!“ rekla je opatica sočutno, „kaj je pa tako spodkopalo vaše zdravje?“

„Hudobni ljudje, zeló hudobni ljudje, ki so imeli moje živce za vrvi, ter niso hoteli prej mirovati, dokler jih ne raztrgajo; to se vé, da se jim ni posrečilo, a oni vendar mislijo, da se jim je.“

„In vi nimate nikogar, ki bi se vas usmilil?“

„Nikogar na širokej božjej zemlji; slednji kraj, kamor bi položil svojo trudno glavo, pripada kakemu tujemu in neznanemu človeku, kateri nima nikakega uzroka, da mi ne reče: ustani in odlazi! Čisto sam sem, velečastita gospa, in to je strašno prokletstvo; moje prvo vprašanje na onem svetu bode, s čim sem to zakrivil: za Boga! jaz ne vem, jaz ne razumem.“

„A kaj mislite storiti?“

„Jaz ničesar ne mislim; klatim se okrog, spim, kder dobim prenočišče, jem, če mi kaj poda milosrčna roka, a če tega ne dobim, pa čujem in stradam. V dobrih urah, kedar se najem

in odpočijem, čitam Rochefaucaulda ter smejem se sebi in svojej neumnosti. To je moja jedina zabava.“

„Kako dolgo vže živite tako?“

„Tri mesece; pa mislim, da ne bode več dolgo trajalo, in presrčno se veselim konca. Kedar mine, pa mine.“

„Vi ste mi zagonetka, katero moram rešiti, a pred vsem je treba skrbeti za vaše zdravje. Ukazala bodem streči vam v bolnici, ki stoji pod vodstvom naših pobožnih sester.“

„V bolnico. Vi ste jako dobra, častita gospa, ali so tudi blazni v tem zavodu?“

„Seveda; neko stransko poslopje bolnice odločeno je zanje.“

„Potem me nobena moč na svetu ne spravi notri. Blaznica! oh, strašno!“

Padavica ga je strašno napala; zgrudil se je v strašnih krčih opatici k nogam; prestrašena tekla je proč, in ohranila je jedva toliko zavednosti, da je mogla poslati mu pomoči.

* *

Nekaj tednov pozneje bila je opatica zopet v govorilnici, njej nasproti stal je ta berač, novo

oblečen, in na videz zopet zdrav. Prizadeval se je velečastitej gospej izraziti svojo hvaležnost za postrežbo, ki jo je dobival v bolnici, pa besede mu niso prav šle iz ust, kakor bi iskal pravih besed.

Ona mu je pretrgala besedo rekoč: „Zdravje vam se je zboljšalo, Evgen, in moja dolžnost je, opominjati vas na najvažnejšo dolžnost, katero ste v bolezni po izpovedbi zdravnika in sestre Marije navlašč zanemarili.“

„Kaka dolžnost je neki ta?“ vprašal je on osupnen, ako velečastita gospa mislite dolžnost hvaležnosti, delate mi veliko krivico; jaz vem, kaj ste storili zame in nikdar ne bodem pozabil, tem manje, ker je to jedina dobrota, ki mi jo je kdo izkazal v teku 21 let brez stranskih namenov.

„Vi se motite,“ odgovorila je ona, „meni se ni treba zahvaljevati, kajti jaz sem samo slabo orodje milosti vsemogočnega Boga. K njemu morate se obrniti, njemu zahvaliti se, njega častiti za vse, kar je vam poslal dobrega in hudega. Kar sem storila za vas jaz in z menoj pobožne sestre te hiše, bilo je le izpolnovanje dolžnosti, katero je naložil ustanovnik našemu

samostanu do vseh trpečih. Me smo skrbele za blagor vašega telesa, zdaj pa vi skrbite za blagor vaše duše in obračajte se k Bogu.“

„Zato nemam nikakega povoda, velečastita gospa, moral bi se kak nemogoč čudež zgoditi.“

„Bogu je vse mogoče.“

„Morda, a jaz tega ne verujem.“

„Če vaše srce še ni popolnoma okamenelo, in kakor se vidi res še ni, a le otrpnelo od raznega trpljenja, tedaj bode se vam vera zopet povrnila. Poslušajte kaj Bog stori po meni, ki sem le njegovo slabo orodje. Mej vašo boleznijo umrl je stari Jakob, samostanski sluga, ki je pomagal vzlasti sestri Agati pri delitvi hrane ubogim. Vi zdaj lahko nastopite njegovo službo in prevzamete njegova opravila, ko obstoje samo v lahkem podajanji z rokama, kar za vas ne bode težko, če je mogel pokojnik, bolehen starček, jih brez truda opravljati. Ali hočete nastopiti to službo?“

„Ali hočem?“ ne poprašujte tega, velečastita gospa, dotiral sem dotlé, da vse hočem; a drugo vprašanje je, ali me bode osoda dolgo pustila tukaj, kajti vže dalje od 25 let prežene me vselej od tam, kder mislim ostati v miru,

in vrže me še siromašnejšega, golejšega in onemoglejšega mej ljudi. Z njenim dovoljenjem vzprejemem vašo ponudbo z najglobokejšo hvaležnostjo, blagoslavljal bi vas, ako bi vi, plemenita in visoka gospa, tega potrebovali.“

„Ko bi jaz tega potrebovala!“ vzdihnila je nehoté opatica. „Ali ne vidite v tem božje dobrote in naredbe.“

„Velečastita gospa, vsak človek ima svojega Boga, in moj se mi vže dolgo rad skriva; če mu se vzljubi kedaj pokazati se, zavije se v kopreno dvomov, da ga zopet videti ne morem.“

„Kdo vé, da li niso grehi vaše preteklosti krivi takej osodi?“

„Tega ne verujem.“

„Ali mislite, da ste brez grehov?“

„Kdo bi se mogel ponašati s tem? Pa pogubil sem se v boji proti grehu.“

„Proti svojemu?“

„Proti grehu drugih. Pa težko mi je z vami tako v zagonetkah govoriti. Rad bi povedal kakemu človeškemu bitju, kaj me teži. Vi se mi zdite najbolj človeški izmej vseh in uživajte tako čast, da si mislim zljajšati sree, ako vam vse zaupam. Ako bi vi hoteli slišati

zgodovino mojega življenja iz mojih ust in shraniti papir, na kateri sem jo zapisal, tako dolgo, da ga bodem sam nazaj zahteval, ali pa prosil oddati ga tja, kder jih bodo morda potrebovali? Ako mi to dovolite, odvzamete mi težko breme raz mojih pleč.“

Opatica mu je to dovolila, in ukazala mu je priti po večernicah na samostanski vrt, ker je zdaj pretrgal njijin razgovor zvon, znak, da se bode delilo kosilo revežem. On je odšel z globokim spoštovanjem, in nastopil je svojo novo službo.

Ob določeni uri prišel je zopet Evgen. Opatica sedela je z neko drugo nuno, sestro Evgenijo v nekej vrtnej lopi, in poslednja čitala jej je iz neke pobožne knjige. Ko se jima je približal, namignila mu je opatica, da naj ne moti bralke; obstal je malo od daleč, pa njegov obraz je kazal, da mu čitanje ni povšeči. Črez nekaj časa, ko je bila molitev končana, obrnola se je velečastita gospa k njemu z besedami: „Vi kakor se vidi, niste prijatelj duhovnih vaj, Evgen?“

„Čemu bi se komu usiljeval, ki zame ne mara? Ali je mari Gospod Bog tiste vrste imenitnih gospodov, katerim se mora včasih delati poklone?“

„Vi ste pozabili o čem in s kom govorite.“

„Oprostite, velečastita gospa, poslednje gotovo ne; kajti jaz mislim, da vam izkazujem največje spoštovanje baš s tem, da vam povem svoje misli odkritosrčno in brez vseh ovinkov. Sicer pa jaz mislim, da je vsako posamezno bitje, katerih je na milijone, tako neznatno, da Bog ne more na vse gledati.“

„Ali vi v svojej nesreči niste videli božjega prsta? ali mislite, da je vas zadela nesreča brez božje vednosti in volje?“

„Jaz ne vem, in nikdo ne more tega vedeti, velečastita gospa; kajti vse, kar mi vi morete navesti proti mojim nazorom, sem jaz vže ravno tako dobro premislil. Da bi končal ta dvom, ki se je vedno vzbujal v meni, stavil sem božjej previdnosti neko nalogo, ter ako jo reši in rešiti more, tedaj sem jaz premagan, in hočem vse hvaležno in ponižno vsprejeti, kar mi pošlje.“

„In vi ne pomislite, da ste se ravno s tem postavili nad strašno brezdno?“

„Kaj se zmeni igralec, ki je vse izgubil, če tudi zastavi kocke same, s katerimi je vse izgubil in ž njimi zanje igra?“

„Kaj pa izveličanje vaše nesmrtné duše?“

„More se ravno s tem pridobiti. Oprostite, velečastita gospa, ako se vam utičem v besedo. Jeden slučaj, in ako ga izvede višja moč v mojem življenji, hočem jo blagoslavlјati in moliti; kajti bilo je potem vse, kar je mene zadelo, ako ne meni, pa drugim ljudem v prid — potem verujem, da smrt Kristusa, ki je umrl na križi za grehe sveta, ni prazna basen.“

„Vi govorite tako, da vas ne bi smela poslušati, ko ne bi bila moja sveta dolžnost, skrbeti za izveličanje vaše duše, in vas, ki ste zašli, zopet priversti na pravo pot, na pot svetlobe.“

„Samo moje življenje more vam vse razložiti; dovolite, da vam povem vse, ne jezite se. Veroval bodem, ako naredi božja previdnost, da bode to bitje, ki me je naredilo tako nesrečnega, streglo meni v boleznι iz najčistejše ljubezni brez kakih stranskih namenov, in podalo mi v najtežjih trenutkih, brez gnјusa in v pravej ponižnosti pred Bogom, svojo pomočno roko.“

„To je strašno predrzno, vendar nečem soditi, dokler ne vem vaših vzrokov. Povejte mi tedaj, kaj ste vse doživeli.“

„Velečastita gospa, jaz smatram vas, kakor za svojega izpovednika.“

„Idite, sestra Evgenija, in čakajte me v drugej kolibi, dokler vas ne pokličem.“

Nuna je ubogala, Evgen je sel na migljaj opatice malo proč od nje in začel je pripovedovati:

„Jaz pripadam jednemu najstarejših najplemenitejših in najsiromašnejših rodov Normandije, in sem najstarejši izmej desetero sinov, s katerimi je Bog v pomanjkanji drugega imetka blagoslovil moje roditelje. Moja odgoja ni mogla biti slabša, nego je bila; oče mi je slednji dan pravil, da slava našega rodu daleč preseza vse druge rodove v Franciji, da nebo ne bi bilo pravično, ako ne bi tega starega rodu povzdignolo na ono visoko stopinjo, ki mu gre, katero mu pa odreka svet na najnesramnejši način, ker vse ceni samo po imetku. Pouk, katerega mi je dajal neki nesrečni odgojitelj, omejeval se je na čitanje, pisanje in nekaj latinščine, vse drugo bilo je po mnenji mojega očeta za plemenitnike nepotrebno ter se spodobi samo za meščane, ki morejo samo s tem pridobiti si veljave. Nam sta bili odprti dve sijajni poti, dvor in vojna služba; ker pa nismo imeli neizogibno potrebnih sredstev, da bi se mogli poka-

zati na dvoru, odločeni smo bili, seveda za čuvarje domovine. Jeden moj ujec bil je stotnik v nekem vojnem polku; njegovemu trudu posrečilo se je pridobiti mi mesto poročnika v njegovej stotniji; pijan od veselja tekel sem, ko je nastala vojna, kot štiriindvajsetletni junak naproti vojnim nevarnostim, ki so imele uresničiti moje sanje o slavi in sreči. Pa bitva pri Hastenbecku razrušila je moje najlepše nade; bil sem nevarno ranjen in postal za vojno vsaj več let nesposoben. Kaj sem hotel? Žalostna bodočnost me je čakala. Ali sem hotel pomnožiti doma skrb in potrebe roditeljev, kot nepotrební član rodovine? To mi ni dovoljeval moj ponos, kajti ločil sem se bil od roditeljev s ponosnimi obljubami, da me vidijo znamenitega, ali pa nikdar več. Mojega ujca dohitela je pa smrt na bojišči; pa tudi ako bi bil živel, ne bi bile prošnje neznatnega stotnika dosti pomagale; videl sem takoj, da se morem samo v sebe povzdati; sklenol sem vse poskusiti, ker sem mislil, da mi moje rane dajo neovrgljivo pravo na pošteno preskrbljenje kakor odškodnino, podal sem se v Pariz, da se obrnem do vojnega ministra. Pa kmalo sem žali bog vzpoznal, da je človek brez pokroviteljstva

ničla; nikdo ni govoril zame, kolikokrat sem prišel v sobo mogočnega ministra, tolikokrat odšel sem s prazno tolažbo v mojo revno podstrešno sobo; drugega stanovanja mi ni dovoljevala moja gotovina, ki se je z vsakim dnevom manjšala, in kmalu žugala izginoti. Pa meni se vender noben trud ni zdel prevelik in vsako jutro zavzemal sem svoje mesto v ministrovej predsobi. Nekega jutra naletel sem tam na sijajno društvo, katerega udje so v pričakovanji planeta, okrog katerega se je vse vrtelo, iz dolgega časa drug drugega pogledovali. Radi moje skromne obleke se zame ni zmenil nikdo. Usel sem se v kot in skušal sem se skriti za nekatere klepetave markize, dokler ne pride name vrsta, da se poklonim mogočnemu ministru in mu podam šestin-trideseti pot svojo ponižno prošnjo.

Ko sem vže precej časa sedel ves zamišljen v kotu, kar me prebudi iz zamišljenosti prijazen nagovor nekega ptujca. Ustal sem, da mu odgovorim, in zagledal sem pri natančnejšem opazovanji nekega, kakor se je videlo, jako znamenitega gospoda srednje starosti, kateri je bil, če tudi ne tako sijajno kakor drugi dvorniki, vendar jako okusno oblečen, ter imel več redov

v gumbovi luknji. Ta je ponovil svoj nagovor z veliko prijaznostjo in pristavil je uljudno: „Oprostite, gospod, ker vas večkrat vidim v tej sobi, vi gotovo kaj prosite?“ — „Oh,“ odgovoril sem, „moja prošnja je neznatna, jaz mislim, da sem opravičen pričakovati, da se mi izpolni, in smem nadejati se, da se vendar jedenkrat usliši. „Ako se vam ne zdi brezobrazno od mene, ustregli bi mi jako, ako mi poveste, kaj prosite. Jaz sem vas vže dolgo opazoval, in vaše skromno, pa vendar ponosno obnašanje se mi je prikupilo in vzbudilo v meni sočuvstvo do vas.“ — „Vi ste jako dober gospod, da se za neznatnega ptujca zanimate; moja osoda in moja prošnja povedani sta v kratkih besedah. Bil sem poročnik v nekem vojnem polku in bil sem ranjen v bitvi pri Hastenbecku; ležal sem deset mesecev v bolnici, kder sem sicer ozdravel, pa za daljše službovanje nisem več sposoben, in zdaj sem tukaj, da bi dobil po milosti vojnega ministra kako odškodovanje za moje stvari, ki so pale sovražniku v roke, in, če je mogoče, malo pokojnino, ali pa, da bi me nekako drugače preskrbeli. Pa prositi za podporo je najbolj žalostno in nehvaležno delo za ubogega in ranjenega

častnika. Moja vnanjost je jako slab priporočevalec, kakor sem se prepričal, kajti moja potrpežljivost in moja gotovina ste vže pošli, jaz pa še nisem nič več dosegel, kakor tedaj, ko sem bil v prvič tukaj.“

„To je hudo,“ reče moj novi dobrotnik. „Vi tedaj nimate nobenega prijatelja ali sorodnika, ki bi mogel kaj storiti za vas?“ — „Nobenega, gospod, ubožec je vedno sam na svetu.“ — „Ali ste z dežele?“ — „Iz Normandije. — „Plemenitnik?“ — „Da, in sicer iz jednega najslavnejših rodov naše dežele, pa moja rodovina je baš tako siromašna, kakor stara, če tudi se naše rodovinsko deblo lahko zasleduje do najstarejših časov.“ — „Ali smem vprašati za vaše imé?“ — „Jaz sem Evgen de Flasseles.“

„Evgen de Flasseles!“ pretrgala mu je pri tej priči opatica besedo, in ponovila je še jeden pot počasi: „Evgen de Flasseles!“

Strmeč jo je pogledal, pa ona je ustala, poklicala nuno, in odšla je, upirajoč se na njene rame, ne da bi bila izpregovorila še kako besedo. On je gledal ves osupnen za njo.

Več dnij je minolo, in Evgen ves čas ni ničesar slišal o svojej dobrotnici, razven tega,

kar mu je povedala sestra Agata, katerej je zvesto pomagal pri njenem blagodejnem delu, da je opatica bolehná in leži v postelji. Nazadnje bil je zopet pozvan k velečastitej gospej. Klečala je na kolenih pred oltarjem v svojej sobi in goreče molila. Ona se ni nič zmenila, kakor ne bi bila opazila njegovega prihoda. Naposled je ustala, vsela se na naslonjač, in ukazala mu sesti njej nasproti na stol brez naslonila. Bila je blede in shujšana, sledovi neprespanih nočij so se poznali na njenem obrazu, pa to ni pomanjševalo njene dostojanstvenosti. Precej dolgo je molčala in pazljivo ga ogledovala, on jo je skrbno opazoval, kakor bi hotel kaj čitati na njenem obrazu. Potem mu je pa rekla z resno prijaznostjo: „Rada bi dalje slišala zgodovino vašega življenja, Evgen, trdno se nadejam, da mi ne bode te ničesar utajili.“

„Jaz zato tudi nimam nikakega povoda, velečastita gospa,“ odgovoril je, „kajti povedati imam vam same neumnosti, pa nobenih hudobij; neumnostij se pa ne sramuje noben pameten mož, ki se je vže postaral. Kar mi je prej velelo molčati, tega zame ni več, in jaz vam hočem povedati vse.“

„Pripravljena sem vas poslušati.“

Začel je pripovedovati: „Vi se pač še spominjate, da me je ptujec vprašal po imenu. Ko sem mu je povedal, zaklical je, kakor se mi je zdelo z najživejšim sočuvstvom: „Vaša rodovina mi je dobro znana, častiti gospod; vaša mati je iz rodovine Dovrecourtov, njen brat je stotnik v polku Choiseul.“ — „Bil je,“ odgovoril sem, „pa je umrl slavne smrti na bojišči.“ — „To jako obžalujem, kajti on je bil pošten mož in vrl častnik. Ne dvomim, da ste mu tudi vi podobni; hvaležnost je dedščina vaše rodovine, katerej sem tudi jaz hvalo dolžen, če tudi ne osobno. Vaš ded, polkovnik Dovrecourt, otel je mojemu očetu življenje pri vzetji Landava pod Villarsom, in veselilo bi me, ako bi mogel storiti kako uslugo njegovemu ljubeznjivemu unuku.“ Jaz sem se mu globoko priklonil. „Jaz sem kavalir Bandrangesa, in sem diplomat, katerih vi vojaki radi ne vidite; a vendar se nadejam pridobiti vaše prijateljstvo. Moja beseda nekaj velja pri ministru, ter — a zdaj slišim šum v kabinetu, avdijske se bodo pričele; čas mi ne dopušča točnejše se izraziti. Blagovolite priti jutri v hotel Belsac v Richelieu-ovo ulico, sluga bode vam

pokazal mojo sobo, in nadejam se, da vam bodem mogel kaj prijetnega poročati.“

Minister je ustopil, moj pokrovitelj obrnul se je k njemu in govoril je ž njim, kakor sem zapazil, jako dolgo in zaupljivo, potem se mi je pa izgubil izpred očíj. Kar sem videl in izvedel, vse se mi je zdelo samo san, pa zadela me je tudi isti dan navadna osoda in postavila me precej brezobzirno nazaj v dejstvenost.

„Ko je zopet po dolgem čakanji prišla vrsta name, podal sem najmrzlejšemu pozemeljskemu bogu mojo prošnjo, in dobil sem zopet stari odgovor: „Bomo vže videli, kaj je storiti, hočem se poučiti o vaši stvari.“ Žalosten sem odšel, in nič več se nisem nadejal, zvedeti kaj veselejšega v hotelu Belzacu; vendar sem se oklenil tega naključja, kakor mornar, kateremu se je razbila ladja, deske, in šel sem tja drugi dan.

Kavalir me je vže čakal, kakor se mi je zdelo. Vzprejel me je prijazno in njegovo prvo vprašanje je bilo: No, gospod de Flasseles, ali so uslišali vaše želje? Mesto odgovora zmajal sem z rameni. „Jaz vidim,“ dejal je, „nejevoljo na vašem obrazu, in veseli me, da morem gube na vašem čelu pogladiti s tolažilno vestjo. Jaz

sem bil srečnejši od vas; ko sem drugi pot sešel se z ministrom, ki je bil, Bog vé zakaj, nekako nejevoljen na vas, posrečilo se mi je pokazati vaše prednosti in zasluge v lepšej luči, in vsaj majhno pomoč pridobiti vam; in tudi mislijo vas preskrbeti vse življenje. Vzemite za zdaj majhno odškodnino za vaše nevspešno bivanje v Parizu.

Pri teh besedah podal mi je napotnico vojnej blagajnici v iznosu letnih sto louisdorov. Jaz od samega veselja nisem mogel besedice izpregovoriti, da bi mu se zahvalil; nazadnje začel sem nekaj momljati. „Ni treba, je vže prav“, segel mi je on v besedo, „veseli me neizrečeno, da morem vsaj malo povrniti velike zasluge, katere je izkazal vaš ded mojemu očetu, in pomagati zaslužnemu članu tako odlične rodovine. Kako rad bi jaz povzdignil vaš rod na ono sijajno stopinjo, s katere je pal na nezasluženi način. Suče se mi nekak črtež po glavi, pa ne vem, ali bi vi storili, kar bi vam svetoval.“ „Blagorodni gospod, vaša velika dobrota me je iznenadila, in bila bi po mojem mnenji največja nehvaležnost, ko bi ne ubogal svetov tako dobrega in velikodušnega moža. Zapovedujte mi

neomejeno, tem rajši bodem vse storil, ker se tu ne govori samo o mojej sreči, nego tudi o sreči vse moje rodovine.“ — „Ali bi se hoteli oženiti?“ — „Oženiti se? ali se šalite, s čim pa hočem preživeti ženo? in misel, da bi moralo ljubljeno bitje, čegar osoda bi bila združena z mojo, trpeti pomanjkanje, bila bi pekel za mene.“ — „Mišljenje, katero ste vi izrazili, dela čast vašemu srcu in vašemu značaju; a jaz nisem drugačnega pričakoval od vas. Ženitev, katero vam jaz priporočam, zagotavlja vam vsekako dvanajst tisoč lir letnih dohodkov.“ — „Lepa vsota, pa teh dvanajst tisoč lir bili bi dohodki moje žene, a kaj pa naj jaz temu nasproti postavim? Kakor sem reven, od dohodkov svoje žene ipak ne bi hotel živeti.“ — „Kdo bo v denšnjih časih imel take pomisleke! Vi ste nekaj stoletij prepozno prišli na svet, ter spadate v dobo Amadisov. Pa pustimo šalo na stran. Mlada dama, katero vam primerjajo, je iz dobre rodovine, v daljem sorodstvu ministra, brez roditeljev in jako bogata. Ona je vas opazovala od onega dné, ko ste bili prvi pot v minister-skej predsobi; vaše plemenito, a vender jako prijazno bitje, otožnost na vašem obrazu in kar

še more ganoti rahločutna srca mladih dam, vzbudilo je v njej najživejše zanimanje za vas, iz katerega se je razvila goreča ljubezen. Objavila je ministru, da samo z vami in z nikomer drugim ne zamore biti srečna. Dostojni mož ukazal vas je opazovati, in ker vas vse priporoča, naročil je meni napeljati stvar. Sreča se vam ponuja, le nikar je ne pehajte od sebe!“ — „Ne pehajte je od sebe!“ ponovil sem tresoč se od veselja, kajti najlepša prihodnost se je odpirala mojim očem; zdelo se mi je, da sem na mah iz pekla v nebesa prestavljen, kajti le predolgo je tlačilo mojo mladostno nepotrpežljivost, pomanjkanje in siromaštvo. Najlepše podobe plavale so mi pred očmi; videl sem v duhu veselje mojih roditeljev, ko bodem pripeljal domov mlado in ljubeznjivo soprogo; vse to me je mamilo in onemel sem prevelike sreče.“ — — „Kaj?“ vprašal je kavalir. „Vzpoznavati se morate vender na vsak način ž njo. Jutri bodem vas pričakoval tukaj, potem pa vas peljam k njej. Do tedaj ostanite zdravi!“

Poslovil sem se, ne vedoč, ali se mi sanja, ali je res; zdelo se mi je, da se je na mah odprlo nebo nad menoj in zlilo vso srečo sveta

na mene. Jaz ubog invalid, ki še pred nekaterimi urami nisem vedel, s čim se bom preživel drugi dan, bil sem na mah povzdignen na vrhunec sreče in blagostanja, o kakeršnem še nikdar sanjal nisem; kako se je to ujemalo? Veselje me je tako upijalo, da se niti prav zavedal nisem, in nepotrpežljivo čakal sem drugega dné.

Po dolgej noči, v katerej ves čas nisem zatisnil očesa, nastopil je tako zaželjeni dan. Tresoč se, podal sem se k kavalirju, kajti mučil me je strah, da je vse bila le šala njega ali pa osode; no, prijazen vzprejem me je popolnem pomiril, in črez pol ure sedela sva v vozu in peljala se k dami. Naju sta prijazno vzprejeli ona in še neka druga starejša ženska; vender se mi je zdelo, da je ona bila malo v zadregi, in opazil sem, da me je skrbno pogledovala, kedar je mislila, da je jaz ne gledam. Izpregovorila sva le malo besedij mej seboj, kajti kmalu se je ona oddalila, a njena starejša sorodnica govorila je obširno o najinej zadevi, in ko smo se poslovili, rekla je, da naj se v vsem držim kavalirja, da je varuh moje bodoče žene.

„Jaz sem vso pot dopovedoval kavalirju, kak utis je napravilo name to lepo bitje, kaj

ljubeznivejšega ne bi lahko našel! — in oh, te angelske poteze zakrivale so vražje srce. — Bila je jako gibčna —“.

„Zadosti je“, pretrgala mu je na mah besedo opatica ter ustajala, „zadosti za danes; pa prizanesite mi drugikrat z opisovanjem telesnih mičnostij, kajti jaz tega ne maram slišati. Zdravi ostanite do tedaj, dragi Evgen,“ rekla je prijazno, ko se je on ves potrft priporočal, kakor bi hotela s tem omehčati trdost, s katero je govorila prve besede.

Ko je bil Evgen zopet k opatici poklican, in mu je rekla nadaljevati svoje pripovedovanje, opomnil je on: „Meni se zdi velečastita gospa, da sem bil do zdaj preveč obširen, kar bode te vi blagovoljno oprostili bližajočej se starosti, ki je navadno klepetava in okolnosti, da so moji nesrečni dogodki jedina stvar, o katerej jaz govoriti znam. Vas seveda ne zanima vzaka beseda, ki se je govorila pri tej, zame jako važnej zadevi, tako, kakor mene, ko se mi je vse, kar sem takrat doživel, s plamenom zapisalo v mojo dušo. Ravnal se bodem po vašem opominu, katerega ste mi dali poslednji pot, in bodem vse le ob kratkem dopovedal.“

„Jaz ne želim, da bi to storili,“ odgovorila je ona, „temveč prosim vas, da mi ničesar ne zamolčite niti najneznatnejše malenkosti; a vse obširno dopoveste, kajti jaz bi rada o tem imela jasno podobo iz vzrokov, katere še zdaj moram zamolčati. Le nadaljujte, kakor ste začeli.“

Evgen je ubogal in nadaljeval je s temi besedami: „Ko sva se odpeljala, svetoval mi je kavalir, peljati se precej k beležniku, kateremu da je vže naročeno spisati pogodbo. Jaz sem bil brzo pripravljen; v svojej nepotrpežljivosti bil bi se na mestu oženil; kajti bal sem se vedno, da ne bi kak sovražen slučaj razdrl vsega, in odtrgal mi kupo veselja od ust, ko sem jo vže k njim prinesel. Beležnik podal mi je dve jednako glaseči se pogodbi, in rekel skrbno pregledati ju; pa kako bi se bil mogel meniti za kaj takega; zadostoval mi je nadpis: „Ženitovanjska pogodba mej gospodom Evgenom de Flasselesom in gospodično Lenoro Justino de Valpré.“ Ne da bi premišljeval, segel sem po peresu in hitro podpisal svoje prokletstvo. Kavalir se je veselo zasmel, ko je videl mojo naglost, želel mi je srečo, in poprosil me je, da se peljem ž njim v zame in za mojo soprogo odločeni hotel. Pri-

šedši tja, vodil me je moj dobrohotnik povsodi okrog, popraševal me je, kako mi je vse všeč, in če mislim, da bo moja soproga zadovoljna s to opravo, katero je on preskrbel, in ko sem temu pritrdil, svetoval mi je, da naj se takoj drugi dan poročim z mojo nevesto, kajti vse zavire, ki bi jih utegnili delati cerkev, so vže odpravljene po ministrovem trudu.

Oslepljen, kakor sem bil, nisem ničesar toplejše želel. V istini peljal sem drugi dan to ljubeznivo bitje k oltarju. Nisem se mogel nagledati njene lepote, mislil sem, da sem naj-srečnejši med smrtnimi, ter sem se goreče zahvaljeval kavalirju, katerega sem imel v mojem prevelikem veselji za svojega angelja čuvarja. Ko je minola slavnost, usela se je moja soproga zopet v kočijo, in midva s kavalirjem usela sva se v ono kočijo, ki je naju pripeljala. Najina kočija drdrala je nekaj časa za prvo, potem jo je pa na mah zavila v neko drugo ulico, in v moje veliko začudenje obstala je pred mojim starim stanovanjem. Izstopila sva na željo mojega spremljevalca iz voza, in podala se v mojo sobo, tu mi je podal on več zavitkov cekinov rekoč: „Tu imate, gospod de Flasseles, izpla-

čane vaše dohodke za prvo četrto leta, in vedno jih bodele tako dobivali. Zdaj pa lahko odpotujete, in po mojem mnenji storite najbolje, ako ne odlašate.“ — „Kako mislite?“ vprašal sem čudeč se. — „No, ali niste govorili, da se vrnete k svojim roditeljem,“ rekel je on. — „Res je,“ zaklical sem; „kar gorim od hrepenenja predstaviti jim svojo soprogo.“ — „Vašo soprogo? na to ne smete več misliti.“ — „Kaj hočete s tem reči?“ — „Da ste vi tako srečni, jedva ste oženjeni, pa ste vže prosti vseh dolžnostij. Polovica naših zakonskih more zavidati vas, ljubljeneč sreče.“ — Zdaj me je pretresel mraz, in temne slutnje vzdigovale so se v mojej duši. „Vi govorite v zagonetkah, blagorodni gospod,“ odgovoril sem z resnim glasom; „za Boga, jaz nisem mož, kateri bi se kar tako dal imeti za norca. Kaj to pomenja?“ — „Moj Bog,“ odgovoril je tako hladno, da me je bilo kar groza, „kaj hočete. Vsaj ste sami prostovoljno podpisali pogodbo, v katerej ste se odrekli vseh pravic soproga za 12.000 lir na leto, in ste se zavezali živeti na deželi. Zdravi ostanite!“

Vse je zgignilo, kakor blisek. Stal sem, kakor bi bil okamenel, otrpneli so mi vsi udje,

in gledal sem v jednomer z očmi tja, kder je ravnokar on stal; a v meni se je kuhala strašna jeza, zaradi te nesramne prevare. Nazadnje sem se malo oddahnil, hitel sem za njim, a zastonj. V hotelu Belsac so mi povedali, da je gospod, ki se je imenoval kavalir de Vaudrange, tam bil le začasno sobo najel, in jo je vže zopet zapustil; kdo da je bil prav za prav on, in kde najti ga, tega nikdo ni vedel. Mučile so me razne slutnje, strah in sramota pohabila sta moj vzpomin; kajti nisem se mogel vzpomniti niti za stanovanje moje nesramne soproge, niti imena onega beležnika, pri katerem sem podpisal pogodbo. Koga sem hotel prijeti? Koga tožiti? Na kaj sem mogel opirati svojo tožbo? Videl sem, da so se me poslužili za neko hudobijo, in z menoj igrali gnjusno igro, a zakaj? In če sem se res s tako pogodbo odpovedal vseh pravic soproga, kaj mi potem pomaga tožba? pripisovali bi mi hudoben namen, da hočem izsiliti še več denarja, nego so mi ga plačali.

Kakor blazen tekal sem ves dan po pariških ulicah, stoprv zvečer prišel sem malo k sebi; prirodne sile pokazale so svojo moč, ter utrujen in spehan hitel sem v svojo samotno sobo. Tu

sem opazil, da sem še v svatovskeje obleki; sè silno jezo strgal sem jo sè sebe in legel na postelj. Nazadnje premagal me je spanec.

„Ko sem se prebudil drugo jutro, stopili so mi vsi dogodki prejšnjega dne v vsej gnjusobi pred mojo dušo, a moja kri je bila hladnejša in sklenol sem, storiti ničesar brez izvedenega moža. Ko sem se hotel obleči, da bi šel iskat kakega odvetnika, in premišljeval katerega, stopi policijski sluga v mojo sobo in mi poda zapečaćeno kabinetno pismo, katero sem hitro odprl. V pismu stalo je povelje, da moram v 24 urah zapustiti Pariz in se brez izrečnega protiukaza ne smem približati za 50 ljeje prestolnici. To naglo prognanstvo odprlo mi je oči; videl sem, da so v ta posel visoke osebe zamtane, ter sklenol sem molčati o tem, kaj sem doživel, kajti to je bilo jedino sredstvo očuvati si dobro imé. Še tisti dan sem odpotoval, in če tudi nisem nikomur povedal, kde da bivam, vender so se mi redno izplačevali moji dohodki iz kraljeve blagajnice. Ker se jim nisem mogel odreči, da bi to ne vzbudilo pozornosti, sklenol sem vse te dohodke porabiti za svojo rodbino.

„Nastanil sem se v Valogne, glavnem zbirališči plemenstva v Basse-Normandiji, kder ni manjkalo burk in neumnostij, kakoršne yzbuja želja pokazati se imenitnega. S početka sem se ogibal mojih stanovskih sovrstnikov in živel sem dalje nego jedno leto kakor puščavnik; ko se je pa nekaj mojih vojnih drugov tu naselilo, in želelo občevati z menoj, bil sem prisiljen, včasih pokazati se v velikem društvu. Tako sem bil nekega večera v mnogobrojnej in izbranej družbi, kar se mi predstavi nek častnik in me nagovori z besedami; Vam je imé Flasseles, gospod; ali ste morda kaj v sorodstvu z markizinjo de Flasseles, ki zdaj tako sluje in igra jako važno rolo. Jako bi mi ustregli, ako bi me malo pri njej priporočili, meni je treba pokroviteljstva.“ Govorjenje tega usiljenca napolnilo me je z jezo in razburjenostjo, pa skrival sem svoja čuvstva kolikor sem mogel in odgovoril sem mu hladno: „Mogoče je, gospod, da sem z ono damo, o kateri vi govorite v sorodstvu, pa po nevedoma; a vendar moja rodovina ni nikak markizat, in jaz sem doma iz Normandije.“ — „Dobro,“ odgovoril je vesel častnik, „tam je tudi njen mož markiz doma. Ta mora biti pravi tepec. Ko

se je poročil s priležnico nekega velikega gospoda, je bil neumen dovolj, da noče uživati koristij, ki izvirajo iz tega, ter se prostovoljno podal v prognanstvo, in zdaj baže životari kakor rastlina nekde v južnej Franciji. Prava neumnost je od njega, da noče žeti sadú svoje setve, in porabiti svojo soprogo za to, za kar je, za zdatni denarni vir.“

„Mene je dušila jeza, ko sem slišal te besede, in najživejša rudečica mēnjala se je se smrtno bledostjo na mojem obrazu, k sreči klepetalec, s katerim sem govoril, tega ni zapazil. Jaz sem zbral svoje misli, in rekel sem čez nekaj časa: „Vi govorite jako neprevidno; vsaj ne morete vedeti, koliko zadeva ta razmera mene, in ali me ne žali, da jo tako sodite.“ — „Oprostite,“ odgovoril je on prijazno, jaž nisem nika- kar nameraval žaliti vas; take stvari so navadne v denasnjih dneh, in jaz sem samo to povedal, kar odmeva skoraj po vsem Parizu.“ — „Pustiva to,“ rekel sem mu hladno: „tam se mnogo blebeta.“ — „Da,“ odgovoril je on, „pa se tudi mnogo stori, o čemer se vselej ne govori.“

„Trudeč se premagati čuvstvo, ki se me je polastilo mej tem govorjenjem, zapustil sem

društvo, v katerem mi je nepričakovani slučaj razjasnil moj čudoviti dogodek. Čudno se mi je zdelo, da tako dolgo nisem mogel pravega ugotoviti, vse drugo bil bi preje mislil, nego kaj takega. Ker nisem mogel prenašati jeze, katera je netila v meni misel, da se je moje imé zlorabilo na tak nesramen način, sklenol sem kljubovati vsem nevarnostim in hiteti v Pariz ter z mojo navzočnostjo narediti konec onemu zasramovanju na način, kateri se mi je samo zato zdel izpeljiv, ker je bil pošten in pravičen. Oh, kako malo sem še poznal svet.

„Jedva prišedši v prestolnico, nisem več imel mirú, tako močno premagovalo je ono čustvo v meni. Brez obotavljanja zasledoval sem ono sprijeno bitje, ki mi je nakopalo nezaslužno sramoto. Ni bilo težko dobiti te zloglasne ženske, kajti le predobro je bilo znano njeno življenje. Jedina prekanjenost, katera se mi je zdela potrebna, bila je ta, da sem v hotelu, kder sem se nastanil, objavil napačno imé. Tako se je zgodilo, da me ni brž ovohala policija, sicer bi bili moji nasprotniki vse moje poskušnje vže s tem preprečili, da bi se bili polastili moje osebe. Vsaj so imeli vso moč v rokah. Tako mi je

minolo deset dnij v omahovanji in neodločnosti, kako to stvar končati; nazadnje pripeljal me je nek slučaj pred veličasten hotel, ki je nosil ukradeno moje imé. Kri mi je zavrela pri tem pogledu; ne da bi bil kaj premišljeval, hitel sem notri. Sluga me je zadržal pri vratih; jaz sem hitro vprašal po markizini de Flasseles, kajti ta naslov si je bila pridejala, Bog ve zakaj, nesramnica.

„Opustite vse take pridevke, rekla je opatica, ki je pazljivo, a vendar, kakor se je videlo, z neko skrivno nejevoljo poslušala. „Opustite take pridevke,“ ponovila je, „jaz tega ne ljubim, nadaljujte tako mirno, kakor ste pričeli.“

„Oprostite, velečastita gospa,“ odgovoril je on, „kedar se domislim onega prizora, ne morem več premagati onih čuvstev, katere vzbuja ta vzpomin, če tudi je že minulo mnogo let, sam vem, da je zdaj dvojna krivica od mene, udajati se grdim mislim; kajti moja starost in vaša navzočnost, katerej je vse tako daleč, kakor morje od meseca, morali bi me odvracati od tega; pa žalibog moje srce bije semtertja tako toplo, kakor v mladosti. Oprostite mi zdaj, nadalje hočem strogo paziti.“

„Tega pričakujem od vas,“ odgovorila je opatica.

Evgen je nadaljeval: „Izgovarjal sem se pri vratarji, da moram z markizinjo govoriti v nekej jako važnej zadevi; prevzetno pokazal mi je predsobo, v katero sem se hitro podal. Tu sem našel nekega služabnika, kateremu sem ponovil svojo željo; ta mi je prevzetno in porogljivo pokazal duri, pa postal je prijaznejši, ko sem mu stisnil cekin v roko, in obljubil je objaviti me markizinji; odšel je, in pustil me je čakati samo pol ure, a čas je strašno počasi tekkel, ker sem se bal, da me ne bi vzpoznali. Nazadnje se je vrnil, peljal me je v neko drugo sobo, in rekel mi je, da njegova gospodarica takoj pride.

„Najčudnejši občutki podili so se v mojoj duši; pa vendar sem se dovolj pripravil, da sem mogel mirno stopiti pred njo, ko je prišla. Prizadevala si je kazati ponos in dobrotljivost, kajti imela me je za kekega prosilca, ki potrebuje njene pomoči. A jedva me je pogledala, pa me je vzpoznala, in ni bila več v stanu skrivati svoje zadrege. „Kako iznenadenje,“ zaklicala je; „kdo bi vas bil tukaj pričakoval, gospod? Kaj je

vas pripeljalo semkaj?“ — „Čast,“ odgovoril sem z resnim in mirnim glasom; „pa če se ne motim jo bode težko najti v teh pozlačenih in okinčanih sobah. Zlorabili ste moje imé, prevarili me za moj dober glas in omadeževali moje dobro imé!“ Takega odgovora ona ni pričakovala, čuvstvo krivde zavezalo jej je jezik, zastonj iskala je besed. „Ali misliš nesramnica!“ zakričal sem jezen, „da bodem to sramoto voljno prenašal! Jaz zahtevam, da mi vrneš mojo omadeževano čast in osramočeno imé; ali te pa prisilim po zakonu, tvojo in mojo sramoto skrivati v kakem skrivnem kraju. Pravica je na mojej strani, in jaz se bodem znal ustavljati tvojemu zapeljivcu in njegovim pristašem, dokler imam moč vzdignoti svojo roko. Jaz zahtevam, da se odločite kar na tem mestu.“

„Skleniva za danes,“ rekla je opatica s tresočim glasom. „Jaz sama sem nekdaj nekaj podobnega doživela, to je, bila sem zraven, in vzpomin na to vzbuja v meni pretežka čuvstva, katerih ne morem prenašati v polnej meri pri svojem slabem zdravju.“ Evgen jo je pogledal čudeč se in vprašajoč, a ona mu je mignola z roko, da naj jo zapusti.

Evgen je nadaljeval drugi dan svoje pripovedovanje: „Mej dolгим govorenjem zbrala si je misli, in prišla je zopet k sebi. Nesramno postavila se mi je nasproti, ostro me je pogledala in rekla z osornim glasom: „Kaj hoče ta človek? Prijatelj, čudim se vašej predrznosti; jaz vas ne poznam.“ — Ko sem zapazil, da je stegnola svojo roko, da bi pozvonila, nisem se mogel več premagati. Ujel sem njeno roko, nastavil sem jej meč na prsi ter rekel sem bolj s tihim glasom: „Če se ganeš, pošast, pa si mrtva!“ Moja jeza jo je tako prestrašila, da je pala v nezavest. Ta trenotek sem porabil, in odšel sem. Čuvstvo časti pripeljalo me je v njeno stanovanje, pa baš to čuvstvo me je tudi zadrževalo do skrajnosti; tako sprijena ženska ni bila vredna mojega maščevanja.

„Po tako predrznem in nekoristnem koraku bi bilo zame najbolje, da sem takoj zapustil Pariz; pa jaz nisem poznal močij svojih nasprotnikov, in maral nisem, da bi bil moj pot zastonj, zanašal sem se v zakone, in bedak mislil sem, da sem varen pod njih varstvom. Moja prva pot bila je k nekemu slovečemu odvetniku. Pazljivo me je poslušal in kakor se je videlo, bil je

vže pripravljen potegnoti se zame, a ko sem imenoval moje imé, zaklical je prestrašen: „Proti markizinji de Flasseles, ljubici ministra vojvode? Ne, ne, ne, gospod, te stvari jaz ne morem vzprejeti, ako si nočem na veke nakopati nesreče na glavo.“ Tak odgovor dalo mi je še kakih pet drugih odvetnikov. Vže sem bil obupal, da najdem kakega zastopnika, kar naletim nazadnje na nekęga jako učenega, pa zeló ubogega-odvetnika, kateri se mi je ponudil, da zastopa mojo stvar, ker on, kakor je rekel z britkim smehljajem, ni imel ničesar več izgubiti. Nekoliko potolažen poiskal sem svoje stanovanje, da bi dal svojemu utrujenemu telesu malo pokoja. Mislil sem, da sem popolnem varen pod izmišljenim imenom, in brez skrbij sem zaspal. Okoli polnoči probudi me močno trkanje na moja vrata. Boreč se sè spanjem, vzdignol sem se iz postelje, ko se je vže tudi moja soba napolnila z oboroženimi ljudmi, katerih poveljnik mi je podal pisano povelje, da me mora prijeti. Vsako ustavljanje bilo bi zaman. Zvezali so me na rokah in nogah in odpeljali v zaprtem vozu v ječo. Tu sem moral globoko pod zemljo preživeti cele tri dni; potem so me pa dalje vlekli, in tedaj izgubil sem zavest.

Črez dolgo časa sem se zavedel v blaznici, uklenen na rokah in nogah. Moji bližnji sosedji bili so blazni. Kako zvito je bilo vse prevdajeno, ravnali so grdo z menoj in mučili me na duši in na telesu, da bi na ta način poginol ter ne bi nikdar bil v stanu osvetiti se. Res je vže malo manjkalo, da nisem izgubil uma, pa nek svetel trenotek rešil me je groznega pogina; misel na Boga čuvala me je obupanja; videl sem, kaj trdna volja premore, sklenil sem vadi ti moči mojega uma v tem, da ostanejo vedno neoslabljene, in posrečilo se mi je. Pa vzpomin na oni strašni čas me je silno prevzel; milostljiva gospa, dovolite mi kratek prenehljaj.“

Opatica mu je prikimala, in pokazala mu je z roko, da naj počaka; na to je pa ustala, in hodila z nemirnimi koraki po sobi gori in doli. Bila je jako vznemirjena, in preteklo je precej časa, predno se je zopet usela in vprašala, če imam dovolj močij, da bi nadaljeval.

Evgen je pritrdil na opatično vprašanje, in ubogal je njeno povelje.

„Dve leti, dve celi leti prenašal sem mučenja in grdo ravnanje surovega in neusmiljenega stražnika; samo misel na Boga in neka

duševna tolažba sta me vzdrževali. A zdaj je k sreči moj trinog umrl, in nov človekoljuben stražnik prišel je na njegovo mesto. Da se ne bi izdal, delal sem se, kakor bi bil pod njegovim nadzorstvom počasi postajal mirnejši, in zaradi tega dobival sem vedno več svobode. Izpustili so me iz moje sobe, in prišteli me k mirnejšim blaznim. Zdaj se je moja osoda na boljše obrnola; jaz mislim na oni čas, če tudi je v globokejši britkosti, vender le z največjo ljubeznijo; kajti našel sem srce, ki je bilo za mene. Ko sem šel prvi pot o poldne z drugimi blaznimi sprehajat se po velikem za nas odločenem prostoru, vzbudila je mojo pozornost mlada ženska, ki se je v nekem kotu igrala z mačico. Približal sem se jej, in videl, kako je poljubovala mačico, kakor bi bila njeno ljubljeno dete. Ko sem jo nagovoril, skočila je kvišku, uprla je oči v me, ter zaklicala je: „Viljem, Viljem, ali si ti tukaj? Ali te je spustila hudobna morska deklica? Zdaj se ne smeš več ločiti od mene!“ Njen glas imel je nekaj tako ganljivega, da so se mi udrle solze iz očíj. Usedel sem se zraven nje, in ona je dala mačico meni katerega je imela za svojega soproga, kakor da je dete;

katero je porodila v mojej odsotnosti; začel sem mačico poljubovati, kar jo je še bolj utrdilo v njenih mislih. Oh, kako dobro se mi je zdelo, da sem srečal drugo revno, ljubeznjivo in prijazno bitje, ter ure, ki sva jih smela na planem prebiti, minole so mi le prehitro. Bila je, kakor sem izvedel iz njenih ust, ljubica in nevesta mladega mornarja, njijina svatba je vže bila določena, kar so njenega ljubega poklicali z odpusta; ladja, na katerej je služil, bila je namenjena za neko skrivno ekspedicijo. Hitro sta se poročilo, in on je odpotoval, a ni se več vrnil. Ko se je približal čas poroda, objavili so jej na neprevidni način njegovo smrt. Otrok umrl je je brzo po porodu; a ona je zblaznela in utisnola si v glavo misel, da njenega moža drži v morji morska deklica, njen otrok se je pa izpremenil v mačko, a oba bodeta isti dan rešena. Njeni sorodniki so je poslali semkaj, in zdravniki objavili so jo za neozdravljivo, kajti nobena sredstva niso nič pomagala; a ker je bila jako krotka in ljubeznjiva, jo dalje niso več nadlegovali. Moja navzočnost vplivala je silno na njo. Vže mora biti neka skrivna zveza src, za katero mi ne vemo, in je ne razumemo. Njena blaznost

je tem bolj pojemala, čem bolj je rasla ljubezen do mene v njenem srci. Nova čuvstva pregnala so jej skoraj popolnem vzpomin na pretekle muke. Moje srce bilo je kmalu njeno, kdo je bil srečnejši od mene! tako dobro se mi še nikdar ni godilo; to je bil prvi solnčni žarek, ki je prodrl v temno noč mojega trpljenja.“ Vpehan preneha Evgen pripovedovati. Opatica se ni mogla premagati, da je ne bi bile polile solze. On jo je ponižno vprašal, če sme zdaj končati za danes.

„Ne, ne!“ zaklicala je ona živo; „le povejte vse, kajti to povzdiguje mojo dušo k očetu svitlobe in milosti.“

„Zdravniki so objavili naju za ozdravljena. Ravnatelj blaznice poklical me je nekega dne k sebi in mi je rekel: „Ko so vas pripeljali semkaj, dobil sem strog ukaz, da vas ne smem spustiti iz zavoda živega, če ne zgubim službo, in moram objaviti vsako važno spremembo, ki bi se zgodila z vami. Velika tajnost mora biti združena z vašo osebo, pa meni se ne spodobi popraševati po njej. Jaz sem vas vže dolgo opazoval, in vi ste vzbudili v meni spoštovanje do vas; zato pa tudi ne maram ničesar storiti v vašo pogubo. Če hočete ostati v zavodu, tedaj

ne bodem ravnal proti mojemu ukazu; mesto tajnika je izpraznjeno, ker je prejšnji povzdignen na višje mesto; jaz vam ponudim to mesto, če mi prisežete, da nikdar ne prestopite praga tega zavoda.“ Prisegel sem mu, ne da bi kaj premišljeval; zidovi blaznice bili so zame posvečeno zavetje; kajti zvnaj nésem smel pričakovati drugega, kot preganjanje, sramoto in siromaštvo? Melanija, tako se je klicala lepa bolnica, bila bi se morala vrniti k svojim sorodnikom; pa ona se ni hotela ločiti od mene. Človekoljubni ravnatelj posredoval je najin zakon, in ona je postala moja žena.

„Celih petnajst let bil sem srečen, kajti imel sem pravega angelja na svojej strani; ona mi je povila tri otroke, ki so pa vsi hitro pomrli, in to so bile jedine grenke kapljice v mojej kupici veselja. Moje delo je bilo, došla pisma oddajati ravnatelju zavoda, urejati jih, ko jih je on prečital, in po vrsti odgovarjati na nje po njegovem ukazu. Ko sem bil nekega jutra zato pri njem, pogledal me je ves prestrašen, ko je prečital neko pismo, in rekel mi je, ozi-rajóč se okrog, ali naju nikdo ne sliši: „Evgen, vi morate bežati od tod; jaz sem ravno zdaj

dobil povelje, poslati vas v Pariz, ako še živite in niste popolnem zmešani, in naznaniti to kavalirju Vondrangesu.“

„Kavalirju Vondrangesu!“ zaklical sem ves prestrašen, in besede so mi zamrle na ustnih; vsa beda mojega življenja stopila je pred mojo dušo, malo je manjkalo, da nesem znorel.

„Hitite,“ rekel je vodja; odlašati ne smete; kajti vsak dan pričakujem kraljevih komisarjev da pridejo preiskat ta zavod. Tu so sredstva za beg; povejte svojej soprogi, kar je treba; jedno uro ne smete biti več tukaj.“

„Pol v nesvesti planol sem k Melaniji. Do zdaj sem jej bil čisto zamolčal svojo osodo; a zdaj sem jej v strahu povedal vse. Ona me je jako pazljivo poslušala. Ko sem končal, zaklicala je: To je kazen božja; oba sva prelomila prisego, ti si bil oženjen, jaz pa omožena. Viljem še živi, povodna deklica ga trdo drži in ga neče izpustiti.“ Čez eno trenotje je vže nesem več poznal; blaznost se je je pri tej priči polastila; živela je zopet samo v starih in napačnih vzpominih. Groza me je bilo, in s pobitim srcem zapustil sem jo.

„Bežal sem v Ameriko; jutranja zarja svo-
bode prikazala se je ravno tedaj v tej deželi.
Naselil sem se v nekej pustinji in živel sem v
velikej britkosti. A nekega dne ugrabijo me
divji domačinci in vlačijo okrog. Čez več mese-
cev bil sem zopet osvobojen, pa moje zdravje
je bilo spodkopano; padavica me od tistega časa
ni več popustila.

Hrepenenje po domovini me je premagalo;
nek usmiljen mornar vzel me je zastonj seboj;
stopil sem zopet na francoska tla, in po dolgem
potovanji prišel sem do one blaznice. Melanija
bila je mrtva, ravnatelj tudi, in jaz tam nesem
nikogar več poznal. Priberačil sem do Pariza;
moja nesramna žena bila je zginola, njen hotel
je imel vže tretjega lastnika in ni več nosil mo-
jega imena. Obrnol sem se v Normandijo; moji
roditelji počivali so vže v grobu svojih pradedov,
moja rodbina, ki se je z mojo pomočjo malo opo-
mogla, pregnala me je kakor sleparja. Tako
sem beračil okrog in iskal kamena, da bi nanj
položil svojo trudno glavo in umrl. Meni ni
ostalo ničesar drugega vlastnega, kakor Rochefau-
cauldova premišljevanja; ravno tako, kakor bi
se osoda norčevala iz mene, kajti kupil sem to

knjigo na dan moje poroke v Parizu. Vi ste se usmili mene, dovolite tedaj, da jo vam zapustim, ko mene več ne bode; kajti jaz imam samo to knjigo in najsrčnejšo zahvalo. Zdaj, ko ste slišali moje trpljenje, vprašam vas: Ali je Bog pravičen?“

„Bog je pravičen,“ odgovorila je opatica, pa njen glas se je tresel in kolena so se jej šibila, ko je govorila te besede.

Podoba je bila, da je potreba, razodeti vsa svoja čutila kakej čutečej duši, jedino, kar je še vezalo Evgena na zemljo. Začel je zopet hirati, z vsakim dnevom bil je slabejši in več ni mogel zapustiti postelje. Opatica stregla mu je osobno, kakor bi bila vsa njena strogost proti njemu izginola. On je vzpoznaval njeno dobroto s hvaležnim srcem, pa vendar ga je spravilo to nekako v zadrego in v pričo nje bil je bolj tih, kajti sicer bil je včasih prav dobre volje, kedar ga neso preveč mučile bolečine. Opatica čitala mu je mnogo iz pobožnih knjig, in skušala k Bogu obrniti njegovo dušo, kar njegovemu mišljenju nikakor ni ugajalo, česar jej pa ni pokazal iz spoštovanja do nje. Njegova bolezen se je hitro hujšala, čez osem dnij je vže čutil, da ne bode

več ustal iz postelje. Poprosil je opatico, ko je prišla ob navadnem času k njemu, da vzprejme njegove papirje in jih odda Lenori Valpré, kakor njegovo zapuščino, ako jo bode moči najti.

„To se bode zgodilo,“ rekla je opatica, „pa vender samo s tem pogojem, da jej vse odpustite, kar vam je ona hudega storila.“

„Njej naj bi odpustil? nikdar?“ zaklical je s polzamrlim glasom, in od jeze zarudel je njegov obraz.

„Osveto sem sebi pridržal, in hočem vsakemu poplačati, govori Gospod,“ rekla je opatica, sè slovesnim glasom. „Ali se hočete sè sovraštvom v srci ločiti s tega sveta in stopiti pred sodnika.“

„To hočem,“ odgovoril je on, „hočem ga vprašati, ali je pravičen, in zakaj je ravno meni naložil take muke?“

„Odgovoril vam bode: Evgen, ali veš, kratkovidnež, kaj je bilo popreje in kaj bo potem?“ Bolnik je umolknol in zaprl oči; videlo se je, da je bojeval hud duševni boj. „Pomislite,“ nadaljevala je opatica; „ako Lenora še živi, pah-nena z visokosti in ravno tako ponižana, kakor je bila preje povišana pri ljudeh, ter bi rada

vse popravila, kar je preje zakrivila? Kesanje jo je dohitelo, vest jo grize, vsa pokora se jej ne zdi zadosti, in živi strašno življenje polno strahu in muk; kajti vedno vidi vas pred seboj, da jej nočete odpustiti, in vaša podoba jemlje jej ves duševni mir. Vaše odpuščenje bilo bi jej znamenje, da je tudi njej odpustil Bog. Ali se hočete vsekako ločiti s sveta, ne da bi njej odpustili?“ —

„Jaz sem preveč trpel zaradi nje; jaz jej ne odpustim.“

Zdaj se je opatica zgrudila pred njegovim ležiščem in zaklicala je s presunljivim glasom: „V Lenorinem imenu rotim vas pri vzpomenu na Melanijo, ki je stopila pred vas kakor angelj svetlobe, odpustite, odpustite, grešnici!“

„Ljubeznjiva gospa,“ zaklical je prestrašen, in s težavo se je vzdignil na ležišči, „za Božjo voljo, vstanite! Kaj vi klečite pred menoj, izgnanim beračem!“

„Jaz preje ne grem proč,“ odgovorila je ona, „dokler ne izprosim Lenori odpuščenja.“

„Kaj vsega ne zmorete pri meni, vi najplemenitejša ženska na zemlji!“ odgovoril je on.

„Dajte jej papirje, ako zveste za njo, in povejte jej, da jej je odpustil umirajoči Evgen zaradi vas.“

„Papirji so vže v njenih rokah,“ rekla je ona, počasi ustajajoč. „Jaz sem Lenora de Valpré, vaša nevredna soproga.“

„Vsemogočni Bog,“ zaklical je Evgen, in pokril je svoj obraz z rokama. Zapustili so ga čuti, in zgrudil se je kakor mrtev na posteljo.

Pa to je bila samo omedlevica; še jeden pot se je povrnilo življenje v Evgenovo slabo telo. Ko se je zopet zavedel, klečala je pred njim Lenora, kakor popreje, držala je njegovo roko in pritiskala jo na goreča ustna; bitke solze tekle so po njenih licih. Treba je bilo mnogo časa, da je zbral svoje moči, potem pa je rekel z iskrenim notranjim prepričanjem: „Bog je pravičen!“

„Bog je pravičen,“ ponovila je ona; „on nas kaznuje za naše grehe na zemlji, in poplačal bode nam vsa dobra dela v nebesih. Dovoli, da ti povem, kako sem postala zapeljana in sprijena ženska. — Pala sem kakor mnogo drugih, oslepljena po nečimernosti in posvetnej mogočnosti — pa kako sem se prizadevala, po-

praviti vse in kako me je Bog vzbudil iz pregrešne slepote. Ko si ti prišel v Pariz in te je tvoja z nogami poteptana čast pripeljala k meni, tedaj se je vnela v meni gorka ljubezen do tebe, in glodalo me je hrepenenje po tebi; povsodi me je spremljevala tvoja podoba; pa moj zapeljivec, kateremu sem bila v razburjenosti razodela, kaj se godi v meni, preganjal je tebe, in slepil je mene s tem, da si umrl. Žalovala sem po tebi, pa veselje sveta me je zopet potegnilo v svoj vrtinec, dokler me nazadnje ni obiskala najstrašnejša bolezen, in uničila vse sledi moje lepote. Moj nesramni zapeljivec bil me je sit, nisem mu več bila všeč, in zapustil me je. V jezi, ko sem ga obsipala z očitANJI, povedal mi je, da še živiš in naročil je svojim pomagačem združiti tebe z menoj. Ko bi jaz bila slutiti mogla, da bode, o čemer sem upala, da me osreči, napravilo tebi tako neizmerno gorje, bila bi se gotovo vsemu odrekla. Ti si brez sledu izginol, jaz sem se pa obrnola v ta samostan, kder sem si pridobila z ostro pokoro zaupanje opatice, ter postala njena naslednica. O, ti ne veš, kako me je vedno preganjala tvoja podoba, kako sem slednjo noč klečala pred Bo-

gom v gorečej molitvi, da bi izprosila spravo s teboj. Ali mi zdaj moreš odpustiti?“ —

„Odpustil sem ti, Lenora. Božja pota so čudna in nerazumljiva, a peljejo vselej k najboljšemu cilju. Tam me čaka Melanija, kakor angelj miru; pa tudi ti ne bodeš žalostna stala zraven naju. Ljubezen, ki je nama tukaj bila tuja, združevala bo naju tamkaj. Bog je pravičen.“

Čez nekoliko dnij vže Evgena ni bilo, ležal je pokopan na samostanskem pokopališči; sam priprost kamen lepšal je gomilo, pod katero je on počival; na njem stalo je zapisano samo njegovo ime in pis: „Bog je pravičen.“

Tu je dostikrat klečala opatica v gorečej molitvi. Živela je še dolgo, in storila je mnogo dobrega v svojem krogu. Nazadnje preselila se je k Gospodu, spravljena sè svojim lastnim srcem.

Elizabeta, angleška kraljica.

Zgodovinska črtica.

Iz nemškega poslovenil I. P.

Na obzoru britanske zgodovine odlikuje se kakor svitla zvezda doba vlade vsakemu Angležu nepozabljive Virgin Queen. Mnogo jih je že opisovalo njene vladne nadarjenosti, sloveče zmage, dela, naredbe in državno modrost; pa le malo se jih je bavilo z njenim značajem, nravom in navadami — z jedno besedo — ž njo samo, in mej temi nemnogimi bil je jedva jeden, čegar peresa ni vodilo rodoljubje ali narodno sovraštvo, politično modrovanje ali verski predsodki, ko je navajal nagibe njenih dejanj.

V novejšem času, katerega bi morda lahko po vladujočih nagnjenjih imenovali dobo zapiskov in novel, ne manjka životopisov znamenite kraljice Elizabete. Če tudi sta, razen spisov Camdena, Duncana Forbesa, Peletiera Marsyja, Bircha in Kerolia, blagi prijatelj in varuh nesrečne Marije

Stuart, in Walsingham že davno v svojih zapis-kih priobčila mnogo mičnih anekdot iz Elizabetinega življenja, vendar je vzbudilo na novo oživljeno preiskovanje zgodovine marsikako bistro glavo, katera je poskusila opisovati veliko kraljico. Mej novejšimi pisci moramo posebno omeniti Lucyja Aikina, kateri si je s svojimi „Memoirs of the court of Queen Elisabeth“ pridobil hvaležnost potomcev. A te se nahajajo v rokah vseh prijateljev zgodovine, in bilo bi tem manj treba opozarjati na nje, ker se za vladanje velike kraljice vedno bolj zanimivajo in je primerjajo s sedanjostjo.

Elizabetino ime vzbuja še zdaj pri Angležih navdušenje in najživejše domoljubje. Železno žeslo, k kateremu je bil privadil Henrik VIII svoje podložne, se je jedva čutilo pod njeno vlado; kajti njene in oči njenega naroda bile so obrnene na povečanje ozemlja in zboljšanje občnega blagostanja. Njeno lokavost imenovali so politiko; njeno skoraj otročjo nečimernost, da je skoraj do konca svojega življenja hotela veljati za najlepšo žensko v Evropi, izbrisovali so njene dobre lastnosti; njena dobrotljivost in miloba odvagali sti neko strogost in svojevoljnost njenega značaja.

Častno ime „nove utemeljice angleške morske sile in kraljice severnih morij“ zatemnevalo je ime „morilke svoje sestre“ in „tiranice“. Trepetala je pred neugodno sodbo naroda, pa vendar je bila večji, kakor ta po nečimernosti vzbujeni strah, njena ponosna zavednost, da se more ustavljati vsakej sodbi. Kraljica in devica borili sti se v njej. Ker je bila kraljica, hotela je biti najlepša ženska, a ker jej je reklo zrcalo, da že venejo cvetovi njene mladosti in lepota, hotela je pokazati pravice vladarice. V čuvstvu kraljeve oblasti dala bila bi cel svet za prepričanje, da je kot ženska ljubljena od ljubečega možkega; a ko bi bila imela to prepričanje, imela bi bila rajši najmanjšo grofijo, kakor onega možkega.

Pravi duševni meteor je ona v zgodovini. Kdo se ga predrzne kemično preiskovati? kdo se upa ūtopiti v najglobokejše globočine srca, in tam razkriti najskrivnejše tajnosti?

Ref zažadovolji se tedaj s tem, da nam pove iz nekega, malo znanega vira, katerega je našel kot rokopis v nekej večjej biblioteki v Nemčiji to, kar nam slika devico-kraljico bolj kakor žensko, nego vladarico, in osvetljuje njene kreposti

in slabosti v okvirih domačega rodovinskega življenja.

Zgodovina je med znanostmi to, kar je krajevid med slikami. Spredje je sedanjost, in je pogosto močno senčnato; sveže zlato osredje lepih stoletij se le prehitro spremeni v dozdevanj polno sivino daljave; verige dogodb ali gorá, katerih ne razloči več najbolj vajeno oko, omejujejo obzor. Pa preiskovanje virov in kritika podali ste človeku v roko daljeglede, s katerimi marsikako stvar vjame, ki je že davno ušla neoboroženemu očesu.

Naj podamo sledeče opombe nekega očevidca, ki je od leta 1567—1600 živel v Angliji, in sicer največ na dvoru — kakor so tudi pomankljive — občinstvu v zabavo in poduk.

Kraljica Elizabeta, pravi to poročilo, bila je rojena 17. septembra 1533. leta v Greenwichu, kjer je navadno celo poletje v svojem priljubljenem in lepem gradu bivala. S posredovanjem nekega angleškega velikaša, ki je pripadal k najbližnjem okrožji kraljice, dobili smo dovoljenje iti v grad. Peljali so nas po mnogih hodnikih in lepo okinčanih mostovžih v sobano za avdijence. Stene so bile vse pre-

prežene s tapetami iz rudečega damasta, olupšane z zlatimi robovi, ovitimi z biserji; tla so bila, kakor je takrat bila navada v Angliji, potresena s senom.

Skoz to sobano morala je iti kraljica, kadar je šla k božjej službi v dvorno cerkev. Pri uhodu stal je visok plemenitaš v dolgem svilnatem talarji z veliko zlato verižico okrog vratu. Ta je vodil grofe, barone in lorde in celo najvišje dame cele države, katere so hotele govoriti s kraljico, v njeno sobo. Ob nedeljah, kadar je hodila kraljica v cerkev skoz sobano za avdijence, kjer so jo pričakovali najvišji dostojanstveniki.

Ko je prišla iz svojih notranjih prostorov, priklonilo se je celo društvo s koleni, in odkriti korakali so naprej nižji uradniki in vitezi. Za njimi šli so vitezi reda hlačne podveze, za njimi baroni, grofi in lordi, ravno pred kraljico stopala sta dva maršala, jeden je nesel žeslo, drugi meč v baržunastih nožnicah, ki so bile olupšane z zlatimi potezami, s križu podobnim ročajem po konci.

V sredi mej njima nesel je veliki kanceler državni pečat na svilnatej blazini. Kraljica bila

je takrat v pet in šestdesetem letu. Bila je podolgastega obraza, na čegar belej koži bilo je polno peg, imela je majhne črne, pa jako žive oči, malo zakrivljen nos, ploščata ustna, ki so se trdno zapirala, črne zobe, katere so v Angliji — kakor pravi naš opazovalec — počrnele od pogostega uživanja sladora. Dva velika podolgasta bisera bila sta njena uhana. Na rudečkastih tujih laseh, ki so bile po tedanjem okusu visoko nakupičene, stala je majhna krona, ki je neki bila narejena iz sloveče lünenburške*) mize. Njene prsi bile so čisto razkrite, kar je veljalo v Angliji za znak devištva, katera navada se je ohranila do osemnajstega stoletja pri ne-omoženih Angličankah. Omožene Angličanke so pa bile skrbno zagrnene, če so bile še tako mlade. Okrog vratu imela je verižico iz zlata. Njeni roki bili sti majhini, njeni prsti pa dalji,

*) Ta miza je ona, ki je bila spravljena nekdaj v cerkvi svetega Mihaela nekdanjega benediktinskega samostana v Lünenburgu. Bila je narejena, kakor se misli, dokazano pa ni, iz zlata in žlahtnih kamenov, katere je priplenil cesar Oto II. v desetem stoletji, ko je premagal Ogre, in shranil v samostanu, po celem Saksonskem slovečem. Ta miza bila je prevlečena s ploščevino iz najčistejšega zlata, in olupšana z žlahtnimi kameni, največ s rubini in smaragdi in jednim demantom. Od tega slovečega spominka ostalo je le še nekaj žalostnih ostankov, ko ga je 1698. leta zloglasna roparska četa oropala in razdjala.

kakor je to zahtevala prava razmera, in njena postava bila je srednja. Nič se ni dalo primerjati z njenim dostojnim in ponosnim vedenjem.

Pri vsej počasnej in ponosnej hoji bila je vendar prijazna z njenim spremstvom.

S to vnanjo gracijo združevala je pri občevanji s tujimi osebami visoko stopinjo prevzetnosti, ošabnosti in zlobnosti, katero je bila podedovala po očetu, pa kazala je zopet toliko krotkosti in ljubeznjivosti, kolikor jej je bilo lastno samo njenej nesrečnej materi, Ani Boleyn. V njej je priroda združila lastnosti obeh njenih roditeljev. Divji нрав njenega očeta, ki se ni ničesar bal izreči, ki v svojej jezi ni bil vajen odpustiti nobenemu možkemu, in še celo v ljubezni ženskej ne prizanesti — mehčali so občutki njene matere.

Ni si pridobila samo najzvestejše ljubezni svojih podanikov, temveč celo v inozemstvu slovela je njena ljubeznjivost. Pri vsej svojej prevzetnosti, katera jo je pripeljala do sklepa, da se ni nikdar dala naslikati — iz strahu, da bi umetnik ne izrazil vseh njenih prednosti in mičnosti (kajti rekla je dostikrat: „po božjej milosti sem prosta vsake nepopolnosti“) ni bila

brez vse ponižnosti, kar spričuje to, da je ono trenutje, ko so jej naznanili smrt kraljice Marije, njene najhujše sovražnice, pala na kolena, in čez nekaj minut tihe molitve zaklicala: „A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris!“ — Besede, ki se še danes beró na zlatih denarjih, katere je dala ona kovati.

Nedotaknena naj ostane tukaj zmernost, katera dobiva svojo hrano samo v ponižnosti, ki pripisuje Bogu čast, moč in vodstvo, katera je vodila vse njene ukrepe, ko so se še kadile grmade, na katerih je sežigala njena sestra iz fanatizma najplemenitejše ljudi pri novovzhajajočej jutranji zarji verskega čiščenja.

Pa vrnimo se zopet k njenemu domačemu življenju. Dasi je imela za slednji dan v letu posebno obleko, katerih je druga presegala drugo v lepoti in dragocenosti, nosila je vendar navadno belo spodnjo oblačilo obrobļjeno in posuto v praviłnih rombojidih s kakor bob debelimi biserji, z visokim ovratnikom, ki je zakrival pol glave, čez to imela je ogrnen črn baržunast plašč, ves prevlečen s srebrnimi nitmi in z dolgo vlečko, katero sti nosili dve markizinji. Okrog vratu je imela ovratnico iz zlata in dragocenih kamnov.

Ko se je prikazala v sredi svojega dvora, govorila je zdaj s tem, zdaj z onim, zdaj angleški, zdaj francoski, zdaj laški, kakoršni poslaniki so bili navzoči. Poleg teh jezikov razumela je ne le španjski, šotski in holandeški, a tudi latinski in grški. V prostih urah bavila se je z godbo, — posebno se je odlikovala na glasovirji — in s prestavo klasikov.

Prevela je neki celega Horacija v svoj materni jezik, in to delo se je takrat jako čislalo. Tudi je prevela v latinščino dva Demostenova govora in nekaj Sofoklejevih tragedij. V tem jeziku znala se je gladko, če tudi ne elegantno, pa saj brez napak izraziti. Ne davno so neki našli popolen prevod in obdelavo Boethinsove *de Consolatione philosophica*, ki je pisan večinoma z njeno lastno roko. Ukvarjevala se je včasih tudi s pesništvom. Neimenovani pisec zgornjih opazk videl je v Woodstocku, kjer so jo imeli zaprto, deset z njeno lastno roko z ogljem na leseno steno napisanih kitic, s podpisom: *Elizabethhe prisonner 1555*.

Pri avdijencah, nadaljuje pripovedovalec, govorili so ž njo kleče: Tedaj, to je bilo leta 1595., bil je nek češki poslanec baron Viljem

pl. Slavata na njenem dvoru. Ta jej je podal z odkrito glavo, pokleknivši na desno koleno, neko pismo, in ona je slekla — kot znamenje posebne milosti — rokavice, in podala mu desno s prstani in dragocenimi kamni okovano roko za poljub. Kjer se je le pokazala, pokleknil je vsak na koleno. Njo je spremljevalo povsod celo društvo grofinj in plemenitih gospej. Za svoje najbližje okrožje izbrala si je najlepše device iz visokega plemstva, katere so vselej morale priti v belej obleki, ki je morala biti tako narajena kakor njena. V predsobi zbiral se je ljudstvo ob nedeljah in praznikih in podajalo jej prošnje, katere je milostljivo prijemala z lastno roko. Vsakdo, ki jej je podal prošnjo, je z veseljem zaklical: „God save the queene Elizabeth“ (Bog ohrani kraljico Elizabeto,) in ona je odgovorila prijazno priklonivši se: „J thanke yon my good peuble!“ (J thak yon my good peoble! Zahvaljujem se vam, moj ljubi narod!)

Ko je bila kraljica v cerkvi, kar ni trajalo čez pol ure, pogrinjali so mizo, in slednji, kdor je kaj prinesel, priklonil se je trikrat s koleni, kadar je prišel ali odšel, ravno tako, kakor bi bila vladarica sama navzoča.

Prt je pogrnil jeden prvih grofov države. Drugi vitez je prinesel kruh, tretji solnico, četrti vino, in zopet drug kuverte. Z ravno takim spoštljivim prikonom prinesla je mlada grofinja nenavadne lepote veliki nož.

Nazadnje so životarji, za kar so bili izbrani najmočnejši ljudje cele države, v rudečih oblekah, po katerih so bile vezane zlate cvetlice, začeli prinašati jedi v pozlačenih skledah.

Vsak prinos štel je štiri in dvajset jedi, in pri vsakem kosilu bili so trije. Životarjem jemali so jedi plemenitaški dečki, in postavljali jih na mizo. Potem je podal točaj slednjemu jeden grižljaj one jedi, katere je prinesel, radi varnosti proti ostrupljenju. In zagodlo je dvanajst dvornih trobcev in dva bobnarja, kajti kraljica je ljubila godbo pri kosilu. Po teh dolgih okolnostih prišlo je nekaj plemenitih gospic, katere so z velikim spoštovanjem jemale jedi z mize in nosile jih kraljici v njeno sobo, kjer je sama obedovala, kamor se je le malokomu posrečilo pridobiti si ustop na priprošnje kakega velikaša, in to je veljalo za posebno milost.

Pri tej, skoraj vzhodnej gizdi, pri tem pri-pogibanji kolen in skoraj hlapčevske udanosti

in zvestobi, ki vzbujajo neprostovoljni smehlaj, če se domislimo starkinih velih prsij, črnih zob in tujih las, usiluje se nam vprašanje, kako da se je ponosni britanski narod pokoril slabostim te ženske, in prenašal breme pokornosti tako javno in sramotilno.

Da postavimo tem slabostim ženske nečimernosti kako protitežje, bodi nam dovoljeno navesti sledečo potezo plemenitne dušne velikosti in prave starinske značajnosti.

Marjeta Lambrun, služkinja nesrečne Marije Stuart, mož katere je zbolil in umrl od žalosti, ko je slišal vest o smrti svoje zapovedovalke, sklenila je maščevati Marijino smrt. Oborožena z dvema samokresoma, in s trdnim sklepom v prsih, umoriti angleško kraljico, podala se je v notranje prostore gradú, in rine nekega, za avdi-jence določenega dne skoz čakajočo tropo pro-silcev. Pa ta trenutek zmuznil se jej je jeden samokres. Prijeli so jo in peljali k kraljici. Ta hotela jo je najprej natanjčno izprašati; a ker jej je predrzno odgovarjala, vprašala jo je hladnokrvno: „Vi tedaj reš mislite, da naklada vam ljubezen do vaše gospodarice in vašega moža tako dolžnost? — Kaj pa menite, da je

zdej moja dolžnost proti Vam?“ — „Hočem Vam odkritosrčno in neustrašljivo odgovoriti; samo dovolite mi jedno vprašanje: ali hoče to vedeti moja kraljica ali moja sodnica?“ — „Vaša kraljica,“ odgovorila je Elizabeta. — „Tedaj je vaša dolžnost skazati mi milost.“ — „Kako jamstvo pa mi morete dati, da moje milosti ne boste zlorabili in drugi pot skušali umoriti me?“ „Moja kraljica, milost, ki se podeli komu s tako previdnostjo, neha biti milost! Tedaj me sodite in postopajte z menoj kakor sodnica!“ — Ganjena od tega odgovora, obrnila se je Elizabeta k okrog stoječim svétnikom rekoč: „Celih trideset let že vladam, pa mi še nikdo ni dal tako lepega in resničnega nauka!“ —

Ali je devištvo bila izbrala po svojej svobodnej volji, morda iz kakih političnih obzirov, ali pa zbog kake organske napake — to še ni dognano, in najbrž nikoli ne bo. Toliko je gotovo, da je v svojej poslednjej oporoki odločno ukazala, da je po smrti (6. aprila 1603) ne smejo niti odpreti niti preobleči.

